

Skitens betydelse

Sverige – ett skitsamhälle?

Eller har vi bara skit i garderoben?

Helena Rivière har funderat över välfärden i Sverige.

FITTJA PARADISO PÅ TEVE hade en story från Rågsved som gav begrepp som "frihet" och "solidaritet med de svaga" en ny klang. Det var ett gäng A-lagare som förpestade livet för vanligt folk i ett hyreshus. Carlos var en av dessa vanliga som hade fått nog och som hade tagit upp kampen för elementär mänsklig värdighet, resning, och ansvar. Carlos ordnade stormöten, namninsamlingar, kallade dit Stockholms hem, slog näven i bordet och höll flammande tal om inbrott, skadegörelse, bajs i trappan, skrik, kalabalik, nakna människor som kopulerade utanför fönstren, en stridström av hotfulla, ofredande äckel och blottare i porten, barnen vågade sig inte ut, föräldrarna tordes inte släppa ut dem, polisen åkte inte dit när de ringde.

Samtliga grannar var överens om att själva källan till oro, Lasse, skulle bort. Så skedde också. Lasse blev avhyst. Och det var inte första gången visade det sig. Lasse var nämligen ingen barnunge som inte förstod bättre, han var svårbestämbart medelålders. Lasse hade varit hemlös förr. Förra perioden hade varat i sex år, de sex värsta i hans liv. Lik förbannat kör han huvudet i väggen på nytt.

Nu satt Carlos i soffan i Fittja Paradiso och fick frågan vad han kände för Lasse som hade åkt ut?

BEHÄRSKAD SOM NI?

Rätt svar finner sig av sig självt vid en sådan fråga – den lämpliga mixen av beklaganden. Det tänkbara är att vi alla vet vad man förväntas svara,

vad man ska säga att man känner. De flesta av oss skulle svara rätt i den här situationen, i alla fall om vi var någon som medierna skulle kasta sig över om vi svarade fel.

Men Carlos svarade inte rätt: vad kände han för Lasse?

– Inte ett skit faktiskt. Det hjälpte ju inte att prata med honom. Ingenting hjälpte. Jag känner ingenting för honom.

Den andra gästen i soffan var socialläkare, svensk, renlärig, professionellt empatisk. För honom var Carlos agerande otrevligt, aggressivt, osmidigt, och man fick väl inte döma ut folk så där! Och var inte Lasse människa han också kanske???

– Du kan ta hem honom till dig, svarade Carlos, så får du se.

Socialläkaren (som bodde i Djursholm) retirerade. Inför risken att så här inför offentligheten behöva leva upp till sin vidsynthet på ett mera personligt plan öppnades hans ögon mirakulöst nog för de omkringboendes problem. Saken hade givetvis två sidor.

Andra rättänkande tv-tittare ringde och alla rackade de ner på Carlos.

– Var skulle stackars Lasse nu bo?

– Man fick väl bjuda till lite från båda sidor och inte bara kasta ut folk på gatan!

– Carlos borde ta och lugna ner sig.

– Ska jag bli som ni? frågade Carlos. Tämjd sade han inte, han sade – behärskad som ni?

Det intressanta med historien är att den komplicerar snyftbilderna av den som kallas svag och utsatt och i behov av allas vår solidaritet. Den

socialt skolade svenska rättskänslan frågar sig också närmast rutinmässigt, precis som folk gjorde som ringde till programmet:

– Vad gör vi med Lasse?

Medan den egentliga frågan, såvitt jag förstår, är:

– Vad gör Lasse med sig själv?

Men något så okänt säger ingen. Det skulle ju förutsätta att Lasse skulle ha del i ansvaret för hur han och hans vänner betar sig. För Lasse är inte ansvarsbefriad väl? Inte om han är människa som alla andra.

HONEY, I'M HOME

Lasse är inte bara ett politiskt problem om man med politik menar "det gemensamma livet i staden". Han representerar också en sorts negativt tomrum som politiker gladeligen glider förbi eftersom de helst talar i plusvärden. Politiker talar upplyftande. Liberala politiker talar om friheten i vardagen, vad man ska välja för skola, sjukhus, pensionsfond osv. Bo Lundgren talar så. Han talar om människors val och utvecklingsmöjligheter, om människors fria val och rätt och möjlighet att ta eget ansvar. Det är först när den "egna förmågan" inte räcker till som staten träder till i frihetens Sverige, och när politiken sålunda har frigjort människans egen kraft ställer staten upp som "pålitligt stöd för människor som av olika skäl befinner sig i en svår situation."

Det är den liberala drömmen, lite av Pleasantville: *Honey, I'm home!* Det är ju inget fel på det, eller?

Ja, i Rågsved är det nog att skjuta över målet. Om Rågsved ska få smak för den liberala linjen är det fel att främst uppehålla sig vid den guldkantade friheten. Skiten finns inte med i den sagan. I verkligheten finns den. Skiten i Rågsved är verklig. Lasse betedde sig som skit. En exploatör av grannskap och rättigheter är skit. Sådana finns det gott om. Vad Bo Lundgren och andra borde utgå från är skit, det växande skitsamhället, det

som avlägsnar sig från mänsklig värdighet, resning, ansvar i takt med bidragsförsörjningens utbredning och överlägsna resultatnytta. Han borde tala om rättssäkerheten i tätbefolkade bostadsområden, folks rätt till ett fredat hem, en fredad hemmiljö, skydd mot övergrepp av alla de slag, sanktioner mot den som förbryter sig mot normer och regler, nolltolerans, poliser dygnet runt. Han och andra liberaler borde tala om upprätthållandet av lag och ordning som en av politikens allra viktigaste uppgifter.

SKITSAMHÄLLE SOM NISCH

Han borde lyssna på Carlos eftersom Carlos vet var han har Nordpolen och Carlos vågar sig ut ur godhetspåsen. Rättssäkerhet till vardags. Det är den friheten folk vill ha först. First things first.

Skiten är ingen dålig drivkraft för förbättringar och en ledig nisch

dessutom. Från skitvillkor för gamla, hänsynslösa skitungar till skolbarn – en del, inte alla – till skitbeskattningen av sparandet. Den skitiga avstampen måste in i den politiska berättelsen annars blir det bara anemisk välvilja av friheten – in genom ena örat och ut genom det andra.

Moderaterna säger sig vilja bli bättre på sociala frågor, "vård och sociala frågor har försumrats" heter det. Moderaterna ska "måna om de svaga". Tja. Är Lasse svag? Hur är det med rättigheternas koppling till ansvaret egentligen? Är Lasse moraliskt berättigad till bostad no matter what?

Att måna om de svaga är nog tyvärr att måna om den svenska institutionaliserade godheten och den svenska infantiliserade rättskänslan. Vad det nu beror på, om det är för att vi har vant oss vid att staten alltid kommer och sopar upp efter oss, eller om vi har fått in rät-

tighetstänkandet så djupt att vi faktiskt har överlåtit ansvaret för våra liv på staten, eller om det är någon sorts urskruvat jämlikhetstänkande som har krupit in i själen på oss, men det ger oss ett tänkande på Totte-nivå: Totte bor i Rågsved. Carlos kickar ut Totte. Nu har Totte ingestans att bo. Det är synd om Totte.

De som faller in i kören med "Vi tycker också synd om Totte" tillför inte landet så rasande mycket.

Det är inte lätt att tala med egen röst på ren och klar svenska i en politisk kultur så mättad av omsorgstänkande, och med medier därtill som hugger på varje utslag av vanlig enkel konsekvensmoral där det finns ett offer att oja om. Men moderaterna kan faktiskt, det har de visat.

Liberalismen ligger i tiden.

Helena Rivière (helena.riviere@swipnet.se) är bokförläggare och samhällsdebattör.

Pantomim i leksaksekonomin

av Daniel Klein

FOLK BRUKADE KLAGA på att om tio nationalekonomer tillfrågades om en sak, fick man elva åsikter (Keynes hade två). Så var det på den gamla goda tiden. Idag är det på våra universitet så att om tio nationalekonomer tillfrågas, kanske man inte ens får *en* åsikt. De nationalekonomer som återfinns i media har åsikter, men i den akademiska världen är det inte många ekonomer som tar ställning i politiska frågor. Det är få som engagerar sig i intellektuella utmaningar och som håller på med vetenskaplig verksamhet med relevans för policyfrågor. Liksom det är få som har åsikter som de är beredda att försvara i en seriös debatt.

Akademiska nationalekonomer tillhör en karriärklubb, och klubben

beter sig på vissa, officiellt fastställda sätt. Men klubbprestationer bidrar inte med mycket till samhället. De är inskränkta, rigida och artificiella. När en aktuell politisk fråga skall kommenteras ignoreras alla den riktiga världens egenskaper, som inte framgångsrikt kan klämmas in i en formell modell eller i en statistisk undersökning. Klubben kanske kan belysa många aspekter, men enbart en i taget, vilket ger en sönderhackad serie av avgränsade och småaktiga analyser. Klubbprestationer ger inte – och kan inte ge – en övergripande förståelse av en frågeställning.

Klubbmedlemmar har två officiella sätt att prestera saker på. Det mer upphöjda är modellbyggande. Matematiska funktioner kallas "konsumenter" och "producenter" etc,

och de agerar i en leksaksekonomi. Precis som när han lägger ett pussel letar modellbyggaren efter en "jämvikt", som sedan behandlas som slutet på berättelsen. Av de många egenskaper som mänskliga institutioner har, kan endast en eller två modelleras samtidigt.

TEORI OM VAD?

Den andra prestationsgenren handlar om att hitta statistisk signifikans. Om data existerar eller kan skapas letar nationalekonomer efter mönster i data i förhoppningen att de kan visa ett statistiskt resultat som är alltför osannolikt för att vara slumpmässigt, vilket stöder någon hypotes som presenterats. Både modellbyggande och statistisk signifikans är tekniska och formalistiska metoder, och klubbprestationer bygger snarare på teknik än på ämnesinnehåll. Modellbyggande är känt under kodnamnet "teori", men trots det har många modeller ingen anknytning till vad